



בני דוד עלי

מכינה ישיבתית לצה"ל | ישיבה לבוגרי צבא | ישיבה גבוהה

כה' כסלו התשע"א

שכתוב-

בס"ד

פרשת מקץ- מלכות יוסף ומלכות יהודה / הרב אליעזר קשתיאל

המדרש על תחילת פרשת ויגש "ויגש אליו יהודה" מביא את הפסוק מתהילים "כי הנה המלכים נועדו"- יהודה ניגש ליוסף, שני מלכים, שני כוחות של מלוכה בישראל שיתגלו כשני משיחים. מה תפקיד של כל אחד מהם? במה כל אחד מתאפיין? החל מפרשת וישב דרך פרשת מקץ ופרשת ויגש, מתוך שלל הבנים שני בנים מזוהים כבעלי נוכחות יותר משמעותית, יוסף ויהודה. גם בגוף האדם, אומר המהר"ל, ישנם שני מלכים- המוח והלב, אך יש הבדל בין מלכות הלב למלכות המוח. הלב לא נמצא מעל כולם, הלב מייצר ודוחף ומשפיע את המכנה המשותף הבסיסי של כל האיברים, הלב מזרים את הדם, את הקיום, את זרימת החיים הפשוטה, שבלעדיה אי אפשר ליצור אורגניות, בלעדיה האיברים לא מחוברים ומתפקדים. לעומתו המוח אומנם נמצא למעלה אך בעזרת המוח מתבלטת הייחודיות של כל איבר, הוא המאפשר לכל איבר לבטא את המיוחד שבו, האצבעות יכולות לעשות דברים ייחודיים לאצבעות והפה דברים ייחודיים לפה וכו'. המגוון נוצר דווקא ע"י אותה יחידה שהיא מעל כולם, דווקא היא העוזרת להבלטת הייחודיות של כל איבר. שני מלכים, שני שלבים, שני כוחות שנדרשים גם באדם וגם בחברה. האחד מדגיש את ההכרח של המכנה המשותף, של הקשר האורגני הבסיסי שמשתף את כולם, את המאחד, ולו יהיה המאחד יותר מינימליסטי. וחבירו עיקרו הוא לעמוד מאחורי כל חלק וחלק, כל פלג ופלג ולוודא שהוא עושה את תפקידו, לעודד כל מרכיב ולתמוך בו. מתוך עמדה ריכוזית נשגבת- לשלוח כוחות לכל מיני תפקודים וגוונים.

בפרשת וישב נאמר שהאחים "לא יכלו לדברו לשלום"- אומר המדרש שיוסף היה אומר כל הזמן שלום לכולם, האחים לא יכלו יותר. גם כשרצו האחים לברוח והלכו רחוק "לרעות את צאן אביהם בשכם"- אומר יעקב ליוסף "לך נא לראות את שלום אחיך ואת שלום הצאן", יוסף, בעיני יעקב, הוא מומחה לשלום. יוסף נאמן מאוד לאביו, זיו פניו דומה לזיו פניו של אביו. את כל תורתו מסר יעקב ליוסף. יוסף מבחינת יעקב הוא המשמר את המכנה המשותף, הוא הערובה, הוא המבטיח שכולם יישארו בניו של יעקב, הוא כולו המשך של אביו. "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב" הוא כל הזמן ישים לב למורשה. יוסף מומחה גדול ביצירת מכנים משותפים. בפרשת וישב- מהר מאוד הוא הופך להיות זה שמבין בביתם איך להפוך את מערכת החיים של פוטיפר לבית. הוא מופקד על ביתו, ומילה זו חוזרת כמה פעמים "ויפקידהו על ביתו...ויברך את בית המצרי...אין אדוני לא ידע מה איתי בבית". "איננו גדול בבית הזה ממני", מומחה לבתים. הוא גם רגיש לשלום הבית "איך אעשה הרעה הזאת...". הוא מוכן לעזוב את כל מעמדו ולא להרוס שלום בית "וינוס החוצה". גם שהוא מגיע לבית הסוהר- "ויתן ביד יוסף את כל האסירים בבית הסוהר", גם שם הוא מומחה ליצירת מכנה משותף אך מאוד נמוך. יוסף יודע ליצור מכנים משותפים שונים. הוא יוצר את התלכיד בין כולם, יוסף הוא המשביר לכל הארץ, בין אם מדובר באלומות בשדה ובין אם זה דברים עלונים כמו השמש הירח וכל הכוכבים. זה לא משנה דברים גבוהים או נמוכים, בבית האסורים או בבית המלך פרעה. "ויען יוסף את פרעה לאמר אלוקים יענה את שלום פרעה", החוכמה היא לא שלי, אבל הנושא שאני מתמחה בו

זה שלום, קיבלתי מתנה אני מומחה לשלום, אשמח לעזור. הוא עושה שלום בעולמו הפנימי של פרעה ומחבר בין שני חלומות, וכאיש של שלום של וחיבור, מיד הוא מחבר בין החלום ולבין המציאות, ומגייס את העם לפרוייקט, מחבר בין שבע שנות הרעב לשבע שנות השובע. איש שידוע לבנות מרכז "ראה נתתי אותך על כל מצרים...בלעדיך איש לא ירים את ידו ואת רגלו" בלי הלב הידיים והרגליים לא עובדות- הכל דרכו, המכנה המשותף הנמוך ביותר, הלחם, זורם דרכו. הביטוי- "בית יוסף"- בפרשת מקץ חוזר כמה פעמים, כמו גם בנבואת עובדיה- "האיש אשר על בית יוסף...עלו בית יוסף" וכו'. מומחה לבתים, זה לא משנה אם מדובר על ציפורנים או רגליים, הלב- מזרים דם לכולם. הלב דוחף, אסור לאבד את המכנה המשותף, כולם "בני איש אחד", כולם קשורים ליעקב. צריך לעשות הכל למען קיבוץ גלויות ולמען אחדות העם בקודש ובחול. כשיוסף יתגלה לאחיו בפרשת ויגש הוא יאמר "אני יוסף העוד אבי חי" האם אתם קשורים לאבא? גם בפרשת השבוע שלנו זה מה שמעניין אותו הוא שואל את שלומם "וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם הזקן..." השלום מעסיק אותו, ובעזרת האב הזקן יש מקור משותף, הוא רוצה להוציא את המשפטים האלה מאחיו- "כולנו בני איש אחד". יוסף הוא הבן של רחל עקרת הבית, הוא רוצה לראות בית. מלכות שדואגת לקשרים, לאחדות הלאומית. "כתונת פסים"- כתונת שיש בה את כל הגוונים, כולם ביחד.

אבל למה הדבר דומה? לגן ילדים ששם מאוד חשוב שכולם יהיו תחת שליטה שכולם יהיו תחת עין פקוחה, כללים, ארגון, אבל יוסף אנחנו לא ילדים, מספיק כל הזמן לדאוג לשלום- זה חונק- לכל אחד יש גוון משלו וכל אחד רוצה להביע את עצמו, אנו לא צריכים שמישהו ידאג לקשר, אנו קשורים אבל תן לפרוח. אנו רוצים לבטא את עצמנו יש הרבה פסים הרבה גוונים והרבה שבטים. אבל יוסף חושש שאם יש הרבה גוונים אפשר לשכוח את המאחד. הוא רגיל אצל בני בלהה כי האחים מבזים אותם- כי יש בני גבירה ויש בני שפחה- אבל יוסף אומר אין הבדלים ופערים כולם שייכים לאותם משפחה. "ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם" לוחם למען האחדות של האומה. זה מסוכן מאוד לשכוח את הקשר לאבא.

באמת איך אפשר לאפשר לכל אחד להבליט את הגוון המאוד ספציפי שלו ולא לאבד את הקשר למרכז? אפשר לתת דרור לכל כשרון אבל אז נהפוך לשנים עשר עמים כל שבט יהפוך ליחידה שונה אחרת? בפרשתנו צומחת מנהיגות שניה- יוסף נקרא בכור המתווך בין האב לאחים, אבל בפרשת שבוע שלנו והבאה צומחת מנהיגותו של יהודה. הלחץ שיוסף יוצר על הבאת בנימין, מצמיח מתוך האחים דמות, דמות שבהתחלה היתה קצת מורכבת ובעייתית, אבל יהודה יודע לבוא אל יעקב ולומר לו אין ברירה לא יהיה אוכל "ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער איתי...אנוכי אערבנו מידי תבקשנו" אני אחראי על בנימין, מה זה אומר? כאשר מתגלה הגביע באמתחת בנימין "ויבוא יהודה ואחיו ביתה יוסף"- יש לו אחריות אישית "ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני, הננו עבדים לאדוני", יהודה מוציא את שטר הערבות "עבדך ערב את הנער", יהודה מוכן לוותר על עתידו ועל כל היכולות שלו ולהיות עבד, כדי שבנימין יוכל לחיות את חייו האישיים, הוא מוכן לוותר על כל עצמיותו למען פריחת המשפחה. מלכות, מנהיגות שמוותרת על החיים האישיים שלה כי היא רואה לנגד עיניה כל הזמן את החיים האישיים של כל החלקים של עם ישראל. איך משמרים אחדות שיש הרבה גוונים? צריך מסירות נפש. צריך גוון אחד שמפסיק לעסוק בגוון שלו ולא עוסק בשלו אלא מרכז בגוונים של כולם ולכל גוון הוא אומר שאתה הכי חשוב בעולם ולו הוא נותן הכל. בזכות מציאותו של גוון שהוא עבד לכל הגוונים והוא מתבטל בפני כולם נוצרים דרכו מכנה משותף, כי ישנו כוח שכולם משותפים

ומחברים אליו. הענווה שלו היא המכנה המשותף בעצמו. יש מלך שנוצר ונבנה דווקא על מוכנותו להיות עבד. יוסף מחפש את המכנה המשותף, אבל יהודה מוכן למכור את עצמו לעבד. יש שלב ראשוני ילדתי וצעיר של עם ישראל ויש שלב מבוגר יותר שדורש סוג אחר של מנהיגות שהענווה שלה לא אומרת "אני המכנה המשותף", מתעסקת בדם שפיר ושליה של כל אחד בישראל. המלך רואה בכל אחד מישראל את כל העולם בזה שהוא מתייחס לכל אחד כבן יחיד ככה עם ישראל לא הולך לאיבוד.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ב' הלכה ו'- כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול. וחייב הכל בכבודו. כך צוה להיות לבו בקרבו שפל וחלל שנאמר ולבי חלל בקרבי. ולא ינהג גסות לב בישראל יתר מדאי. שנאמר לבלתי רום לבבו מאחיו. ויהיה חונן ומרחם לקטנים וגדולים. ויצא ויבא בחפציהם ובטובתם. ויחוס על כבוד קטן שבקטנים. וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים ידבר רכות. שנאמר שמעוני אחי ועמי. ואומר אם היום תהיה עבד לעם הזה וגו'. לעולם יתנהג בענוה יתירה. אין לנו גדול ממשה רבינו והוא אומר ונחנו מה לא עלינו תלונותיכם. ויסבול טרחם ומשאם ותלונותם וקצפם כאשר ישא האומן את היונק. רועה קראו הכתוב. לרעות ביעקב עמו. ודרכו של רועה מפורש בקבלה כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא וגו'.

יהודה זה המוח ולא הלב. המוח מפעיל את האיברים. מאותו מוח יוצאות פעולות שונות לגמרי. יש שלב שיוסף תופס את הבכורה, יש שלב בו כולם שותפים וחשוב שכולם יתיישרו על פי אותם נורמות ועקרונות, שיהיה קיבוץ, קשר, בין בעיניים ארציים או רוחניים. אך יש שלב יותר מבוגר שדורש מנהיגים חדשים, כי אנו עם מאוד מגוון עם המון אופי. ההתבגרות הזאת מולידה הרבה כוחות, מי שיהיה ענו גדול, עבד, ויראה לכל כח שהוא כולו איתו, נמצא בעולמו רואה בו דבר נפלא, לאט לאט, עם אותו כוח קודש "היתה יהודה לקודשו" עם אותה אמת פנימית המצליחה להחיות המון פינות וצדדים היא הופכת להיות מנהיגות, כי מאותה אמת ראו ברכה. מי שיהיה באמת "עבד לעם קדוש" לא יטען שהוא המכנה המשותף אלא הוא פשוט יגרום לכך שהמחנה המשותף יתייצר ממילא. "יהודה אתה יודוך אחיך ישתחוו לך בני אמך" "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו". כך הולכת וצומחת לנגד עינינו דמותו של מלך המשיח, משיח בן דוד אליו עינינו נשואות וככל שירבו ההולכים לאורו כך הוא ימצא נתונים טובים בשטח שיעזרו לו לבוא ולמלוך במהרה בימינו אמן.